

Developing Strategies to Enhance Citizen Participation in Local Governance through Digital Technologies under the Framework of Collaborative Governance

Nuthathai Banjongjit^{1*} Wanchai Kaewsae² and Shen Xiaoxi²

¹Kirk University, Thailand

²Independent Researcher, Thailand

*Corresponding author. E-mail: nuthathai376@gmail.com

ABSTRACT

This article aims to study and analyze approaches to promoting public participation in the local government administration of Thailand within the context of a digital society. It applies a collaborative participatory management framework as the main analytical framework through a documentary study, relying on a review of both domestic and international literature, including empirical research, laws, public policies, and related academic documents. The study finds that the Thai government has policies supporting decentralization and opening opportunities for public participation in local governance. However, participation in the digital age still faces several limitations, including disparities in access to information technology, a lack of effective cooperation mechanisms among sectors, and the discontinuity of participation in public policy-making processes. This article proposes three policy development approaches: 1) establishing a collaborative structure among local government organizations, civil society, and the private sector based on a collaborative participatory management approach; 2) developing effective, transparent, and user-friendly digital platforms at the local level; and 3) enhancing digital and civic competencies among citizens to promote sustainable participation.

Keywords: Citizen Participation, Local Governance, Digital Technology,
Collaborative Governance

การพัฒนาแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารท้องถิ่น ผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลภายใต้แนวคิดการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมอย่างร่วมมือ

ณัฐหทัย บรรจงจิตร^{1*} วันชัย แก้วแสน² และ เช็น เชียวซี²

¹มหาวิทยาลัยเกริก ประเทศไทย

²นักวิจัยอิสระ ประเทศไทย

*Corresponding author. E-mail: nuthathai376@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาและวิเคราะห์แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นของประเทศไทยในบริบทสังคมดิจิทัล โดยประยุกต์ใช้กรอบแนวคิดการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมอย่างร่วมมือ เป็นกรอบการวิเคราะห์หลัก ผ่านการศึกษาเชิงเอกสาร โดยอาศัยการทบทวนวรรณกรรมทั้งในและต่างประเทศ รวมถึงงานวิจัยเชิงประจักษ์ กฎหมาย นโยบายสาธารณะ และเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาพบว่า ประเทศไทยมีนโยบายสนับสนุนการกระจายอำนาจและเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารท้องถิ่น แต่การมีส่วนร่วมในยุคดิจิทัลยังประสบข้อจำกัดหลายประการ ประกอบด้วย ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศ การขาดกลไกความร่วมมือที่มีประสิทธิภาพระหว่างภาคส่วน และความไม่ต่อเนื่องของการมีส่วนร่วมในกระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะ บทความนี้เสนอแนวทางการพัฒนาเชิงนโยบาย 3 ประการ ได้แก่ 1) การจัดตั้งโครงสร้างความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคประชาชน และภาคเอกชน โดยยึดแนวทางการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมอย่างร่วมมือ 2) การพัฒนาแพลตฟอร์มดิจิทัลของท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และเป็นมิตรต่อผู้ใช้งาน และ 3) การเสริมสร้างสมรรถนะทางดิจิทัลและพลเมืองให้แก่ประชาชนเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของประชาชน, การบริหารท้องถิ่น, เทคโนโลยีดิจิทัล,
การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมอย่างร่วมมือ

© 2025 BRJ: Bodhisatva Review Journal

บทนำ

ปัจจุบัน สังคมไทยมีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วและมีการเปลี่ยนแปลงในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ซึ่งส่งผลกระทบต่อชีวิตประชาชนโดยตรง ตั้งแต่การประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 จนถึงรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน มีหลักการสนับสนุนการปกครองส่วนท้องถิ่นและการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น เพื่อให้หน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจัดบริการสาธารณะได้อย่างเพียงพอและตอบสนองความต้องการของประชาชน การกระจายอำนาจนี้ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองตนเองและพัฒนาชุมชน โดยเริ่มจากการร่วมคิดค้นหาสาเหตุปัญหา การหาแนวทางแก้ไข การตัดสินใจเลือกแนวทาง และการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งช่วยให้ประชาชนเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงและเข้าใจวิธีการจัดการกับปัญหาของตนเองอย่างถูกต้อง นอกจากนี้ยังสร้างความรู้สึกมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในกิจกรรมพัฒนาท้องถิ่นที่รัฐส่งเสริม (อารยา สมสวย และคณะ, 2567) กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนช่วยส่งเสริมให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างชุมชนท้องถิ่นและหน่วยงานรัฐ นำไปสู่การตอบสนองปัญหาและความต้องการของประชาชนได้อย่างเหมาะสมและยั่งยืน ทั้งยังถือเป็นหัวใจสำคัญที่ช่วยผลักดันให้การพัฒนาท้องถิ่นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและตรง ตามความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง (วันวิสา นวนไทย และศรีรัฐ โกวงศ์, 2568)

ภายใต้บริบทของการเปลี่ยนผ่านสู่ยุคดิจิทัล เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารได้เข้ามามีบทบาทอย่างสำคัญในการเปลี่ยนแปลงกลไกและกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนต่อภาครัฐ เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น แพลตฟอร์มการมีส่วนร่วมออนไลน์ สื่อสังคมออนไลน์ แอปพลิเคชันภาครัฐ ตลอดจนเครื่องมือดิจิทัลในรูปแบบต่าง ๆ ได้กลายเป็นช่องทางใหม่ที่เอื้อให้เกิดการสื่อสารสองทาง ระหว่างรัฐกับประชาชน และช่วยลดข้อจำกัดด้านเวลาและสถานที่ในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและการมีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะ (Le Blanc, 2020) อย่างไรก็ตาม การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในกระบวนการดังกล่าวยังคงเผชิญกับข้อจำกัดเชิงโครงสร้างและเชิงพฤติกรรมหลายประการ เช่น ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงเทคโนโลยี ความรู้เท่าทันดิจิทัล ที่ยังอยู่ในระดับต่ำในบางกลุ่มประชากร ตลอดจนความไม่มั่นใจในความปลอดภัยของข้อมูลส่วนบุคคล (OECD, 2021) การขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลจึงมีอาจประสบผลสำเร็จได้หากขาดกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีที่รองรับการมีส่วนร่วมในลักษณะของความร่วมมือเชิงสถาบันและกระบวนการระหว่างหลายภาคส่วน โดยเฉพาะแนวคิด “การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมอย่างร่วมมือ” ซึ่งเน้นการบูรณาการภาครัฐ ภาคประชาชน ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ผ่านการสร้างเวทีการมีส่วนร่วมที่เปิดกว้าง การสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ และการตัดสินใจร่วมกัน (Ansell & Gash, 2008) กรอบแนวคิดนี้มีได้มุ่งเน้นเพียงการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามาแสดงความคิดเห็นเท่านั้น แต่ยังไม่เน้นการจัดวางระบบ กลไก และวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อให้การมีส่วนร่วมเกิดขึ้นอย่างยั่งยืนและเป็นระบบ

บทความทางวิชาการฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาการพัฒนาแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารท้องถิ่นผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล โดยใช้กรอบแนวคิด การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมอย่างร่วมมือเป็นฐานในการวิเคราะห์ ผ่านการทบทวนวรรณกรรมและการสังเคราะห์องค์ความรู้จากงานศึกษาทั้งในระดับประเทศและนานาชาติ โดยเน้นวิเคราะห์องค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการมีส่วนร่วมผ่านช่องทางดิจิทัล ได้แก่ ปัจจัยเชิงโครงสร้าง ปัจจัยด้านความพร้อมทางเทคโนโลยี และปัจจัยด้านสังคมการเมือง ตลอดจนเสนอแนวทางเชิงนโยบายและกลยุทธ์ที่เหมาะสมสำหรับการยกระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในบริบทของการบริหารท้องถิ่นไทยในยุคดิจิทัล การศึกษาครั้งนี้ดำเนินการภายใต้กรอบการวิจัยเชิงเอกสาร โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา จากแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ อาทิ งานวิจัยทางวิชาการ เอกสารนโยบาย รายงานขององค์กรระดับชาติและนานาชาติ ตลอดจนแนวปฏิบัติที่ดี เพื่อสังเคราะห์ข้อค้นพบเชิงประจักษ์ และนำเสนอข้อเสนอเชิงนโยบายที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นของประเทศไทยอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นธรรม และยั่งยืน

การทบทวนวรรณกรรมและกรอบแนวคิด (Literature Review and Theoretical Framework)

การมีส่วนร่วมของประชาชนถือเป็นกลไกพื้นฐานที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการธำรงไว้ซึ่งระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม โดยเฉพาะในระดับการบริหารจัดการท้องถิ่น ซึ่งเป็นหน่วยการปกครองที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด บทบาทของประชาชนในการกำหนดนโยบาย ตรวจสอบ และร่วมตัดสินใจในกิจกรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) สะท้อนถึงการเปลี่ยนผ่านจากการมีส่วนร่วมในลักษณะเชิงรับไปสู่การมีส่วนร่วมเชิงรุก ที่ประชาชนมีบทบาทอย่างมีนัยสำคัญในทุกขั้นตอนของวงจรนโยบายสาธารณะ (ธเนศวร์ เจริญเมือง, 2551) สำหรับบริบทของประเทศไทย การดำเนินนโยบายกระจายอำนาจตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เป็นต้นมา ได้เปิดพื้นที่ทางการเมืองและการบริหารให้ประชาชนมีโอกาสเข้ามามีบทบาทมากขึ้นในระดับท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม การมีส่วนร่วมยังคงเผชิญกับข้อจำกัดเชิงโครงสร้าง อำนาจ และวัฒนธรรมการบริหารแบบรวมศูนย์ ซึ่งยังคงหยั่งรากลึกในระบอบราชการไทย ส่งผลให้การมีส่วนร่วมของประชาชนจำนวนมากยังคงอยู่ในลักษณะเชิงสัญลักษณ์มากกว่าการมีอำนาจร่วมตัดสินใจที่แท้จริง (นันธิดา จันทรศิริ, 2558)

1. แนวคิด Collaborative Governance กับ การขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมในระดับท้องถิ่น

แนวคิดการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมอย่างร่วมมือ (Collaborative Governance) ซึ่งได้รับการพัฒนาขึ้นโดย Ansell & Gash (2008) มุ่งเน้นการบริหารที่อาศัยความร่วมมือของหลากหลายภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคประชาชน ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ผ่านกระบวนการที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความไว้วางใจซึ่งกันและกัน การกำหนดเป้าหมายร่วม และการตัดสินใจร่วมกัน แนวคิดนี้ถือเป็นพัฒนาการของการบริหารภาครัฐในยุคหลังราชการ (Post-bureaucratic Governance) ซึ่งตระหนักถึงข้อจำกัดของการบริหารแบบรวมศูนย์และการตัดสินใจจากบนลงล่าง (Bryson, Crosby, & Stone, 2006) ในบริบทของการบริหารท้องถิ่นไทย แนวคิด Collaborative Governance ได้รับการนำไปประยุกต์ใช้ในหลากหลายกรณี อาทิ การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม การจัดบริการสาธารณะร่วมกันระหว่างหลาย อบต. รวมถึงการดำเนินกิจกรรมที่เปิดพื้นที่ให้ภาคประชาชนเข้ามามีบทบาทในระดับพื้นที่ (Lowatcharin & Crumpton, 2019) อย่างไรก็ตาม การขับเคลื่อนความร่วมมือเชิงนโยบายในระดับปฏิบัติการยังคงเผชิญกับข้อจำกัดด้านข้อกฎหมาย งบประมาณ ความสามารถเชิงสถาบัน และภาวะผู้นำของผู้บริหารท้องถิ่น

2. เทคโนโลยีดิจิทัลกับการขยายพื้นที่การมีส่วนร่วมของประชาชน

การพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบและขอบเขตของการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างมีนัยสำคัญ เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น แพลตฟอร์มการมีส่วนร่วมออนไลน์ แอปพลิเคชันภาครัฐ และสื่อสังคมออนไลน์ ได้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยเปิดช่องทางในการสื่อสาร แสดงความคิดเห็น และติดตามการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ โดยไม่จำกัดด้วยเวลาและสถานที่ (Just Governance Group, 2019) รูปแบบการมีส่วนร่วมผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลในปัจจุบัน มีความหลากหลายและครอบคลุมมากขึ้น เช่น การลงคะแนนเสียงออนไลน์ การเสนอความคิดเห็นผ่านฟอรัมดิจิทัล การตรวจสอบงบประมาณผ่านระบบเปิด (Open Budget) และการรายงานปัญหาในพื้นที่ผ่านแอปพลิเคชันมือถือ (Technology Innovators, 2023) ซึ่งล้วนมีศักยภาพในการลดต้นทุนของการมีส่วนร่วม เพิ่มความโปร่งใส และขยายขอบเขตของการเข้าถึงโดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกล

3. ความท้าทายเชิงโครงสร้าง: ความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัลและความไม่พร้อมเชิงสถาบัน

แม้เทคโนโลยีดิจิทัลจะมีศักยภาพในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน แต่การนำมาใช้ในทางปฏิบัติยังเผชิญกับความท้าทายสำคัญ โดยเฉพาะประเด็น “ความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล” (Digital Divide) ซึ่งสะท้อนถึงความแตกต่างในการเข้าถึงและการใช้เทคโนโลยีระหว่างกลุ่มประชากร อาทิ ผู้สูงอายุ ผู้มีรายได้น้อย และประชาชนในพื้นที่ชนบทห่างไกล ซึ่งมักขาดโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีและทักษะดิจิทัลที่จำเป็น (Yavuz, 2023) ความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัลดังกล่าวส่งผลให้ประชาชนบางกลุ่มไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการมีส่วนร่วมผ่านช่องทางดิจิทัลได้อย่างเต็มที่ และอาจถูกกีดกันออกจากกระบวนการตัดสินใจสาธารณะ ดังนั้น การออกแบบนโยบายเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมผ่านเทคโนโลยีจำเป็นต้องดำเนินการควบคู่กับการพัฒนาทักษะดิจิทัลของประชาชน และการออกแบบแพลตฟอร์มที่มีความเป็นมิตรกับผู้ใช้ (User-friendly) และครอบคลุมกลุ่มประชากรหลากหลาย

4. บทเรียนจากกรณีศึกษา

ในบริบทของประเทศไทย โครงการส่งเสริมนวัตกรรมดิจิทัลในระดับ อบต. ที่ประสบความสำเร็จ มีองค์ประกอบร่วมที่สำคัญ ได้แก่ การวางแผนอย่างเป็นระบบ การมีผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ และการมีส่วนร่วมของประชาชนตั้งแต่กระบวนการวางแผนจนถึงการประเมินผล ซึ่งให้เห็นถึงข้อจำกัดของ อบต. ขนาดเล็ก ซึ่งมักประสบปัญหาด้านทรัพยากร งบประมาณ และขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีในต่างประเทศ เช่น ประเทศเกาหลีใต้ ได้มีการพัฒนาแพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อให้ประชาชนสามารถรายงานปัญหาในชุมชน

และเสนอแนวนโยบายในระดับท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งช่วยเสริมสร้างความไว้วางใจระหว่างรัฐกับประชาชน และเพิ่มคุณภาพของการให้บริการสาธารณะ (UN DESA, 2023)

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารท้องถิ่นได้รับการกล่าวถึงอย่างกว้างขวางในวรรณกรรมด้านรัฐประศาสนศาสตร์ในฐานะกลไกสำคัญในการส่งเสริมประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ความโปร่งใสและความรับผิดชอบต่อสาธารณะ งานศึกษาหลายฉบับชี้ให้เห็นถึงการพัฒนาแนวคิดการมีส่วนร่วมจากรูปแบบเชิงรับ (Passive Participation) สู่รูปแบบเชิงรุก (Active Participation) โดยประชาชนมีบทบาทในการกำหนดวางแผน และตรวจสอบนโยบายสาธารณะในระดับพื้นที่อย่างมีนัยสำคัญ บริบทเชิงโครงสร้างของการปกครองท้องถิ่นไทยยังคงถูกครอบงำด้วยระบบราชการรวมศูนย์ ซึ่งส่งผลต่อข้อจำกัดในการเปิดพื้นที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง เพื่อตอบสนองต่อการมีส่วนร่วมในบริบทที่ซับซ้อนและมีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลากหลายแนวคิด Collaborative Governance ได้รับการหยิบยกขึ้นมาเป็นกรอบแนวคิดที่เหมาะสม เนื่องจากเน้นการมีส่วนร่วมเชิงระบบ ความร่วมมืออย่างสมดุล และการตัดสินใจร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคส่วนอื่น ๆ (Ansell & Gash, 2008; Bryson et al., 2006) ในขณะเดียวกัน เทคโนโลยีดิจิทัลได้รับการเสนอให้เป็นเครื่องมือเชิงกลยุทธ์ที่สามารถขยายขอบเขตของการมีส่วนร่วม ลดข้อจำกัดเชิงภูมิศาสตร์ และเพิ่มความสามารถในการสื่อสารสองทางระหว่างรัฐกับประชาชน (Just Governance Group, 2019) การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในบริบทไทยยังต้องเผชิญกับความท้าทายเชิงโครงสร้าง ทำให้การมีส่วนร่วมผ่านช่องทางดิจิทัลยังไม่สามารถเข้าถึงได้อย่างทั่วถึงและเท่าเทียม จากการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบของกรณีศึกษาในประเทศและต่างประเทศ พบว่าปัจจัยความสำเร็จของการส่งเสริมการมีส่วนร่วมผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลมีได้อยู่ที่เทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับกรอบนโยบายที่เชื่อมโยงระหว่างโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล ภาวะผู้นำเชิงรุก การพัฒนาทักษะดิจิทัลของประชาชน และความพร้อมของระบบราชการท้องถิ่นในการเปลี่ยนผ่านสู่การบริหารแบบเปิด (Open Governance) อย่างแท้จริง

การวิเคราะห์สถานการณ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารท้องถิ่นในยุคดิจิทัลของไทย

ในบริบทของการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในยุคดิจิทัล บทบาทของประชาชนในฐานะผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสำคัญได้ทวีความสำคัญมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะภายใต้แนวคิดการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมอย่างร่วมมือ ซึ่งเน้นกระบวนการสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคประชาชน และภาคส่วนอื่น ๆ บนพื้นฐานของความไว้วางใจ การสื่อสารสองทาง และการตัดสินใจร่วมกัน อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการส่งเสริมกลไกการมีส่วนร่วมผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลในระดับนโยบาย แต่ประสิทธิภาพของการดำเนินงานในระดับพื้นที่ยังคงมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ จากการศึกษาทบทวนวรรณกรรมและการวิเคราะห์สถานการณ์ร่วมสมัย จึงนำไปสู่การสังเคราะห์ผลการวิเคราะห์เชิงลึกเกี่ยวกับปัจจัย โอกาส และข้อจำกัดของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารท้องถิ่นไทยในยุคดิจิทัล ภายใต้กรอบแนวคิด Collaborative Governance ดังต่อไปนี้

1. บริบทของการกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วมของประชาชนในประเทศไทย

นับตั้งแต่การประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา ประเทศไทยได้เริ่มกระบวนการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ โดยมีเป้าหมายหลักเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ทั้งในมิติของการกำหนดนโยบายสาธารณะ การกำกับติดตาม และการตรวจสอบการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) แม้จะมีการจัดตั้งกลไกต่าง ๆ เช่น สภาท้องถิ่น การประชาคมหมู่บ้าน และกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นร่วมกับประชาชน แต่ข้อเท็จจริงสะท้อนให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนยังคงจำกัดอยู่ในลักษณะเชิงสัญลักษณ์หรือพิธีกรรม (ritualistic participation) มากกว่าที่จะเป็นการมีส่วนร่วมเชิงเนื้อหา (substantive participation) โดยเฉพาะ

ในขั้นตอนของการตัดสินใจเชิงนโยบาย (Lowatcharin & Crumpton, 2019) ข้อจำกัดเชิงโครงสร้างที่สำคัญ ได้แก่ การคงอยู่ของระบบอำนาจรวมศูนย์ วัฒนธรรมการบริหารแบบลำดับชั้น (hierarchical culture) และความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของประชาชน ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนเป็นปัจจัยที่บั่นทอนประสิทธิภาพของกลไกการมีส่วนร่วมในระดับท้องถิ่น (Chaichakan, 2017)

2. การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารท้องถิ่น

ภายใต้นโยบาย “Thailand 4.0” ภายใต้การนำของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี และหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) รัฐบาลได้ขับเคลื่อนการพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลในภาครัฐอย่างเป็นระบบ ซึ่งรวมถึงการปฏิรูปการบริหารท้องถิ่นด้วยการใช้เครื่องมือดิจิทัลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการสาธารณะและขยายพื้นที่การมีส่วนร่วมของประชาชน ตัวอย่างของแพลตฟอร์มดิจิทัลที่ถูกพัฒนา ได้แก่ แอปพลิเคชันสำหรับแจ้งปัญหาในพื้นที่ ระบบติดตามการใช้งบประมาณ และเว็บไซต์ของ อบต. ที่เปิดให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นต่อแผนพัฒนาท้องถิ่น (Anantanatorn, 2025) การนำเทคโนโลยีมาใช้อย่างคงขาดความเป็นระบบและการบูรณาการเชิงนโยบายอย่างแท้จริง ทั้งในเชิงโครงสร้างพื้นฐาน การออกแบบกระบวนการมีส่วนร่วมที่สอดคล้องกับบริบทของประชาชน และการเสริมสร้างขีดความสามารถของเจ้าหน้าที่ภาครัฐและผู้นำท้องถิ่นในการใช้เครื่องมือดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ (Setthasuravich et al., 2025)

3. รูปแบบและช่องทางการมีส่วนร่วมผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลในประเทศไทย

การมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลในประเทศไทยปรากฏในหลายรูปแบบ อาทิ การเสนอความคิดเห็นผ่านเว็บไซต์ของ อบต. การใช้โซเชียลมีเดียเป็นช่องทางในการแจ้งปัญหาและติดตามผลการเข้าร่วมเวทีรับฟังความคิดเห็นในรูปแบบออนไลน์ รวมถึงการสำรวจความคิดเห็นหรือการลงคะแนนเสียงผ่านระบบดิจิทัล ช่องทางเหล่านี้มีศักยภาพในการลดข้อจำกัดด้านเวลาและสถานที่ และเอื้อต่อการเข้าถึงของประชาชนในวงกว้างมากยิ่งขึ้น การดำเนินงานด้านนี้ยังไม่มีมาตรฐานกลางในการกำกับดูแล และมักขึ้นอยู่กับศักยภาพของแต่ละ อบต. ทั้งในด้านเทคโนโลยี บุคลากร และงบประมาณ ส่งผลให้การมีส่วนร่วมผ่านเทคโนโลยียังขาดความต่อเนื่องและขาดประสิทธิภาพเชิงนโยบาย (วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2566)

4. ปัญหาและข้อจำกัด ความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัลและความไม่ต่อเนื่องของกระบวนการมีส่วนร่วม

ความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล (Digital Divide) เป็นอุปสรรคเชิงโครงสร้างที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อคุณภาพของการมีส่วนร่วม โดยเฉพาะกลุ่มประชากรที่ขาดโอกาสในการเข้าถึงและใช้เทคโนโลยี อาทิ ผู้สูงอายุ ผู้มีรายได้น้อย และประชาชนในพื้นที่ห่างไกล (Denfanapapol et al., 2024) ส่งผลให้กลุ่มเหล่านี้ถูกกีดกันจากกระบวนการมีส่วนร่วมทางนโยบายผ่านช่องทางดิจิทัลอย่างไม่ตั้งใจ ช่องทางดิจิทัลส่วนใหญ่ยังขาดระบบติดตามผลและการรายงานกลับแก่ประชาชน (feedback mechanism) ทำให้กระบวนการมีส่วนร่วมขาดความต่อเนื่อง ขาดแรงจูงใจ และไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายที่เป็นรูปธรรม (UN DESA, 2023)

5. การวิเคราะห์ภายใต้กรอบแนวคิด Collaborative Governance

กรอบแนวคิด Collaborative Governance ซึ่งถูกพัฒนาโดย Ansell & Gash (2008) ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการบริหารจัดการโดยอาศัยความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคประชาชน และภาคส่วนอื่น ๆ บนพื้นฐานของความไว้วางใจ การมีเป้าหมายร่วม และกระบวนการตัดสินใจร่วมกัน อันเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความชอบธรรม (legitimacy) และความยั่งยืน (sustainability) ของนโยบายสาธารณะ เมื่อประยุกต์ใช้กรอบแนวคิดดังกล่าวในการวิเคราะห์บริบทของประเทศไทย พบว่าการใช้เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมยังคงอยู่ในระดับของ “เครื่องมือสื่อสาร” มากกว่าจะเป็น “พื้นที่ร่วมตัดสินใจ” กล่าวคือ แม้จะมีความพยายามในการเปิดช่องทางให้ประชาชนมีส่วนร่วม แต่ยังคงขาดการออกแบบกลไกที่เอื้อต่อความร่วมมืออย่างแท้จริง เช่น การจัดเวทีสานเสวนานโยบาย (deliberative platform) การสร้างระบบตอบสนอง

ต่อข้อเสนอแนะของประชาชน และการติดตามผลที่ประชาชนสามารถเข้าถึงและมีบทบาทในกระบวนการประเมิน การพัฒนาแนวทางการมีส่วนร่วมผ่านเทคโนโลยีในบริบทไทยจึงควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของ Collaborative Governance ที่มีลักษณะเป็นกระบวนการแบบบูรณาการ (integrative process) โดยเน้นการสร้างพันธมิตร ระหว่าง อปท. ภาคประชาชน และภาคเอกชน การพัฒนาศักยภาพของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในทุกกระดับ และการจัด ให้มีระบบประเมินผลกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบและโปร่งใส

ในยุคดิจิทัล การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารท้องถิ่นของไทยได้เข้าสู่กระบวนการเปลี่ยนผ่าน ที่สำคัญ ทั้งในเชิงโครงสร้าง กลไก และเครื่องมือในการสื่อสารภาครัฐ-ประชาชน แม้ว่าการกระจายอำนาจภายใต้ รัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2540 ได้วางรากฐานของการมีส่วนร่วมผ่านกลไกทางกฎหมายและสถาบัน อาทิ สภาท้องถิ่น การประชาคม และแผนพัฒนาระดับพื้นที่ แต่การดำเนินงานในทางปฏิบัติกลับยังไม่สามารถสร้างการมีส่วนร่วม เชิงคุณภาพและต่อเนื่องได้อย่างแท้จริง เนื่องจากยังคงเผชิญข้อจำกัดด้านวัฒนธรรมการบริหารแบบรวมศูนย์ ความไม่สมดุลเชิงอำนาจระหว่างรัฐกับประชาชน และข้อจำกัดด้านการเข้าถึงข้อมูล การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ ในการเปิดช่องทางการมีส่วนร่วม เช่น แพลตฟอร์มออนไลน์ แอปพลิเคชัน และโซเชียลมีเดีย แม้จะช่วยขยาย ขอบเขตการเข้าถึงและลดต้นทุนเชิงเวลา แต่ก็ยังขาดความเป็นระบบ และไม่สามารถเชื่อมโยงสู่กระบวนการ ตัดสินใจเชิงนโยบายได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังเผชิญกับความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญ ในการมีส่วนร่วมของกลุ่มเปราะบางภายใต้กรอบแนวคิด Collaborative Governance การมีส่วนร่วมที่มี คุณภาพควรอาศัยความไว้วางใจ กระบวนการร่วมตัดสินใจ และการสื่อสารสองทางอย่างเป็นระบบ ดังนั้น แนวทางการพัฒนาระบบการมีส่วนร่วมในยุคดิจิทัลควรมุ่งเน้นการออกแบบกลไกที่เชื่อมโยงเทคโนโลยี กับกระบวนการทางนโยบาย การพัฒนาศักยภาพผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และการจัดให้มีระบบติดตามและประเมินผล ที่ประชาชนสามารถเข้าถึงและตรวจสอบได้

แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลภายใต้แนวคิด Collaborative Governance

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารท้องถิ่นถือเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนประชาธิปไตย เชิงมีส่วนร่วม และเป็นปัจจัยพื้นฐานในการสร้างความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และธรรมาภิบาลในระดับท้องถิ่น ในบริบทของการเปลี่ยนผ่านสู่สังคมดิจิทัล เทคโนโลยีสารสนเทศได้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการขยายพื้นที่ และขอบเขตของการมีส่วนร่วม อย่างไรก็ตาม การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมจำเป็นต้อง ดำเนินการภายใต้กรอบแนวคิด Collaborative Governance ซึ่งเน้นการบริหารจัดการภาครัฐบนพื้นฐาน ของความร่วมมือเชิงสถาบัน การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายที่หลากหลาย และการตัดสินใจร่วมกัน อย่างเท่าเทียม

1. การจัดตั้งกลไกความร่วมมือระหว่างภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

การส่งเสริมการมีส่วนร่วมผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลควรเริ่มต้นจากการออกแบบกลไกความร่วมมือ อย่างเป็นระบบ โดยมีการจัดตั้งคณะกรรมการหรือเครือข่ายขับเคลื่อนที่ประกอบด้วยตัวแทนจากภาครัฐ องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคประชาชน ภาคเอกชน และภาควิชาการ เพื่อให้เกิดการออกแบบร่วม (co-design) การตัดสินใจร่วม (co-decision) และการกำกับติดตามร่วม (co-monitoring) ซึ่งจะเป็นรากฐานของการบริหาร จัดการแบบมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน (Thananon, 2024) ตัวอย่างเชิงรูปธรรม ได้แก่ การดำเนินงานของสำนักงาน คณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) ที่มีบทบาทในการบูรณาการนโยบายดิจิทัลของภาครัฐผ่านการจัดตั้ง ห้องปฏิบัติการนวัตกรรมภาครัฐ (Government Innovation Lab) เพื่อทดลองและพัฒนาแนวทางใหม่ ในการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับพื้นที่ (OECD, 2022)

2. การพัฒนาแพลตฟอร์มดิจิทัลที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และตอบสนองผู้ใช้

การพัฒนาแพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมจำเป็นต้องคำนึงถึงประสบการณ์ของผู้ใช้งาน (User Experience) ความปลอดภัยของข้อมูล (Data Security) และความโปร่งใสในการดำเนินงาน (Transparency) แพลตฟอร์มที่มีประสิทธิภาพควรยึดแนวทาง “การออกแบบโดยยึดผู้ใช้เป็นศูนย์กลาง” (User-Centered Design) โดยมีระบบสะท้อนผลการมีส่วนร่วม (Feedback Mechanism) ที่ชัดเจนและสามารถตรวจสอบได้ การเปิดเผยข้อมูลผ่านระบบ Open Data และการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) เพื่อวิเคราะห์ความคิดเห็นและความต้องการของประชาชน ยังเป็นแนวทางที่สามารถยกระดับคุณภาพของข้อมูลเพื่อประกอบการตัดสินใจเชิงนโยบาย (Digital Government Development Agency, 2023; OECD, 2022)

3. การส่งเสริมสมรรถนะดิจิทัลและความรู้ความเข้าใจของประชาชน

การมีส่วนร่วมผ่านเทคโนโลยีจะเกิดขึ้นได้อย่างแท้จริงเมื่อประชาชนมีสมรรถนะทางดิจิทัล (Digital Literacy) ในระดับที่เพียงพอ โดยเฉพาะในกลุ่มประชากรที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล หรือกลุ่มเปราะบางที่อาจขาดโอกาสในการเข้าถึงเทคโนโลยี โครงการ IT Man ของกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม เป็นกรณีศึกษาที่สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามในการเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนในการเชื่อมต่อกับนโยบายดิจิทัลของรัฐ (OpenGov Asia, 2025) การจัดตั้งศูนย์ดิจิทัลชุมชน (Community Digital Centers) และการฝึกอบรมในระดับหมู่บ้าน ถือเป็นกลยุทธ์สำคัญในการลดความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล และขยายการมีส่วนร่วมอย่างทั่วถึง (Rutstein, 2024)

4. แนวทางส่งเสริมวัฒนธรรมการมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน

วัฒนธรรมการมีส่วนร่วมเป็นองค์ประกอบที่ไม่สามารถสร้างขึ้นได้เพียงชั่วคราว หากแต่ต้องอาศัยการสั่งสมผ่านกระบวนการที่ต่อเนื่องและสอดคล้องกับบริบททางสังคม งานวิจัยของ Buchenrieder et al. (2017) ชี้ให้เห็นว่าคุณลักษณะเชิงวัฒนธรรมของสังคมไทย เช่น ความหลีกเลี่ยงความขัดแย้งและการให้ความสำคัญกับความกลมเกลียวในกลุ่ม อาจเป็นข้อจำกัดต่อการแสดงออกทางความคิดเห็นอย่างเปิดเผย ดังนั้นแนวทางส่งเสริมวัฒนธรรมการมีส่วนร่วมควรเน้นการสร้างพื้นที่ปลอดภัย (safe space) เพื่อการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การสนับสนุนบทบาทของผู้นำชุมชน และการยกย่องบุคคลต้นแบบที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม (Jarernpanit, 2022) การจัดเวทีสาธารณะอย่างสม่ำเสมอ การใช้สื่อดิจิทัลในการกระจายข้อมูล และการมีระบบแรงจูงใจเชิงสัญลักษณ์ ล้วนเป็นกลไกที่สามารถยกระดับความผูกพันของประชาชนกับกระบวนการตัดสินใจในระดับท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในบริบทของการบริหารราชการในศตวรรษที่ 21 การมีส่วนร่วมของประชาชนมิได้เป็นเพียงแนวคิดเชิงอุดมคติ แต่ได้กลายเป็นองค์ประกอบที่จำเป็นของระบบธรรมาภิบาล โดยเฉพาะในระดับท้องถิ่นซึ่งประชาชนสามารถมีบทบาทในการกำหนดทิศทางการพัฒนาอย่างใกล้ชิด การบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ากับกระบวนการมีส่วนร่วม จึงเป็นกลไกสำคัญในการขยายพื้นที่สาธารณะสำหรับการมีส่วนร่วมให้ครอบคลุมและเข้าถึงได้มากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม การดำเนินการดังกล่าวจำเป็นต้องอยู่ภายใต้กรอบแนวคิด Collaborative Governance ซึ่งเน้นการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม โดยอาศัยความร่วมมืออย่างเท่าเทียมระหว่างภาครัฐ ภาคประชาชน และภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

จากการวิเคราะห์เชิงองค์ประกอบ พบว่าการพัฒนาการมีส่วนร่วมผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลควรเริ่มต้นจากการจัดตั้งกลไกความร่วมมือในระดับพื้นที่ เพื่อออกแบบนโยบายดิจิทัลอย่างมีส่วนร่วม และสร้างความรู้สึกรับผิดชอบในหมู่ประชาชน การพัฒนาแพลตฟอร์มดิจิทัลควรตอบโจทย์ผู้ใช้หลากหลายกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบาง และมีระบบป้องกันภัยอย่างมีประสิทธิภาพ การส่งเสริมสมรรถนะดิจิทัลของประชาชนถือเป็นปัจจัยพื้นฐานที่จะขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นอย่างแท้จริงความท้าทายเชิงโครงสร้าง เช่น ความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล วัฒนธรรมทางสังคมที่ไม่เอื้อต่อการแสดงความคิดเห็นอย่างเปิดเผย และขีดความสามารถขององค์กร

ปกครองส่วนท้องถิ่น ยังคงเป็นอุปสรรคสำคัญที่ต้องได้รับการจัดการอย่างเป็นระบบ ดังนั้น แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมผ่านเทคโนโลยีจึงไม่สามารถจำกัดอยู่ที่มิติทางเทคนิคเท่านั้น หากแต่ต้องควบคู่ไปกับการพัฒนากลไกทางสถาบัน วัฒนธรรมองค์กร และการเรียนรู้ร่วมกันของทุกภาคส่วน เพื่อสร้างพลวัตของการมีส่วนร่วมที่ยั่งยืนในระยะยาว

ข้อเสนอเชิงนโยบายในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลภายใต้กรอบแนวคิดการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมอย่างร่วมมือ (Collaborative Governance)

1. การจัดตั้งโครงสร้างความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคประชาชน และภาคเอกชน การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในระดับท้องถิ่นควรเริ่มต้นจากการจัดตั้ง กลไกความร่วมมือที่มีโครงสร้างชัดเจน และมีความต่อเนื่อง โดยอิงหลักการของ Collaborative Governance ซึ่งมุ่งเน้นให้ทุกภาคส่วนมีบทบาทร่วมกัน ในการกำหนดเป้าหมาย ออกแบบกระบวนการ และตัดสินใจเชิงนโยบายร่วมกันในระดับปฏิบัติ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรจัดตั้ง คณะกรรมการหรือคณะทำงานร่วมภาคี ที่ประกอบด้วยผู้แทนจากภาครัฐ ภาคประชาชน ภาคเอกชน และภาควิชาการ ทำหน้าที่ขับเคลื่อนการพัฒนาและการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วม โดยให้ความสำคัญกับการกำกับ ติดตาม และประเมินผลอย่างมีส่วนร่วม

2. การพัฒนาแพลตฟอร์มดิจิทัลของท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพ ความโปร่งใส และเป็นมิตรต่อผู้ใช้งาน แพลตฟอร์มดิจิทัลที่ใช้ในระดับท้องถิ่นควรได้รับการออกแบบบนหลักการ User-Centered Design โดยคำนึงถึงความหลากหลายของประชาชนในแต่ละพื้นที่ ทั้งในด้านอายุ ระดับการศึกษา และความสามารถในการเข้าถึง เทคโนโลยีแพลตฟอร์มควรมีคุณลักษณะสำคัญ ได้แก่ ความโปร่งใส เช่น การแสดงผลข้อมูลอย่างเปิดเผยและตรวจสอบได้ ความปลอดภัยของข้อมูลส่วนบุคคล การเข้าถึงง่ายและใช้งานสะดวก โดยเฉพาะสำหรับกลุ่มเปราะบาง ระบบป้อนกลับ (Feedback Loop) ที่แสดงให้เห็นว่าความคิดเห็นของประชาชนถูกนำไปใช้ในกระบวนการตัดสินใจอย่างไรและควรมีการบูรณาการข้อมูลจากหลายหน่วยงานผ่านระบบเปิด (Open Data) และนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) มาใช้วิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของประชาชนอย่างเป็นระบบ

3. การเสริมสร้างสมรรถนะทางดิจิทัลและพลเมืองให้แก่ประชาชน เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน การมีส่วนร่วมผ่านช่องทางดิจิทัลจะไม่เกิดผลหากประชาชนยังขาด สมรรถนะดิจิทัล และความรู้ความเข้าใจ ในบทบาทพลเมืองรัฐควรจัดทำ แผนยุทธศาสตร์พัฒนาสมรรถนะดิจิทัลระดับชุมชน ผ่านการจัดตั้งศูนย์ดิจิทัลชุมชน (Community Digital Centers) การอบรมเชิงปฏิบัติการ และการสร้าง “ผู้นำพลเมืองดิจิทัล” เพื่อเป็นต้นแบบและพี่เลี้ยงในพื้นที่ควบคู่กันนี้ควรมีการบูรณาการหลักสูตรพลเมืองดิจิทัลในสถานศึกษาและเวทีเรียนรู้ของชุมชน เพื่อเสริมสร้างเจตคติ ความรู้ และทักษะที่จำเป็นต่อการมีส่วนร่วมอย่างรับผิดชอบในสังคมดิจิทัล

ตารางที่ 1 สรุปข้อเสนอเชิงนโยบาย

ข้อเสนอเชิงนโยบาย	รายละเอียด	จุดเน้นสำคัญ
1) การจัดตั้งโครงสร้างความร่วมมือระหว่างภาคส่วน	จัดตั้งกลไกความร่วมมือระหว่าง อปท. ภาคประชาชน เอกชน และภาควิชาการ เพื่อร่วมออกแบบ กำกับ ติดตาม และประเมินกระบวนการมีส่วนร่วมผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล	- คณะกรรมการร่วมระดับท้องถิ่น - ส่งเสริมการตัดสินใจร่วม - ความต่อเนื่องของการมีส่วนร่วม
2) การพัฒนาแพลตฟอร์มดิจิทัลที่มีประสิทธิภาพ	พัฒนาแพลตฟอร์มดิจิทัลที่ยึดผู้ใช้งานเป็นศูนย์กลาง (User-Centered Design) มีระบบเปิดเผยข้อมูล ปลอดภัย ใช้งานง่าย และมีระบบป้อนกลับ	- ความโปร่งใส - ระบบ Feedback Loop - Open Data และ AI เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็น
3) การเสริมสร้างสมรรถนะทางดิจิทัลและพลเมือง	จัดอบรมและพัฒนา “สมรรถนะดิจิทัล” และ “ความตระหนักรู้ด้านพลเมือง” เพื่อสร้างความสามารถในการมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน	- ศูนย์ดิจิทัลชุมชน - ผู้นำพลเมืองดิจิทัล - หลักสูตรพลเมืองดิจิทัล

บทสรุป

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกลไกที่สำคัญในการส่งเสริมหลักธรรมาภิบาลและการบริหารภาครัฐที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน โดยเฉพาะในบริบทของการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ซึ่งต้องการการมีส่วนร่วมที่ยั่งยืนทั้งในเชิงโครงสร้างและกระบวนการ แม้ประเทศไทยจะมีการส่งเสริมบทบาทของประชาชนในการบริหารท้องถิ่นผ่านกลไกต่าง ๆ แต่ยังเผชิญข้อจำกัดในด้านโครงสร้างสถาบัน เทคโนโลยีสารสนเทศ และความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล บทความนี้เสนอแนวทางเชิงนโยบายเพื่อยกระดับการมีส่วนร่วมผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล โดยอิงกรอบแนวคิด Collaborative Governance ซึ่งเน้นความเท่าเทียมในการมีส่วนร่วมและการตัดสินใจ พบว่าการมีส่วนร่วมในช่องทางดิจิทัลยังไม่เต็มศักยภาพเนื่องจากขาดกลไกความร่วมมือที่ยั่งยืน การออกแบบแพลตฟอร์มที่ไม่ตอบสนองต่อความหลากหลาย และความเหลื่อมล้ำด้านสมรรถนะดิจิทัล บทความจึงเสนอให้มีการจัดตั้งกลไกความร่วมมือระดับท้องถิ่น พัฒนาแพลตฟอร์มดิจิทัลที่เข้าถึงได้ และส่งเสริมสมรรถนะดิจิทัลของประชาชน โดยรัฐควรทำหน้าที่เป็นผู้เอื้ออำนวยเพื่อสร้างนวัตกรรมทางสังคมที่นำไปสู่การบริหารจัดการภาครัฐที่โปร่งใสและมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- ธเนศวร์ เจริญเมือง. (2551). ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นและการบริหาร. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.
- นันธิดา จันทรศิริ. (2558). ธรรมาภิบาลระดับท้องถิ่น : มุมมองด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการท้องถิ่น. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, 7(2), 95–117.
- วันวิสา นวนไทย และศรีรัฐ โกวงศ์. (2568). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี. Journal of Spatial Development and Policy, 3(2), 69–82.
- วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น. (2566). การจัดการปกครองท้องถิ่นดิจิทัล. ขอนแก่น: โรงพิมพ์คลังน่านวิทยา.

- อารยา สมสวย, อีรพล กาญจนากาศ, ณฐนนท ทวีสิน และธรรศพงษ์ วงษ์สวัสดิ์. (2567). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำบริการสาธารณะเทศบาลเมืองบางคูวัด อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี. วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒน์, 6(2), 37-48.
- Anantanatorn, A. (2025). Digital innovation pathways: Transforming local governance in Thailand. *International Journal of Advanced and Applied Sciences*, 12(7), 87-99
- Ansell, C., & Gash, A. (2008). Collaborative governance in theory and practice. *Journal of public administration research and theory*, 18(4), 543-571.
- Bryson, J. M., Crosby, B. C., & Stone, M. M. (2006). The design and implementation of Cross-Sector collaborations: Propositions from the literature. *Public administration review*, 66, 44-55.
- Buchenrieder, G., Dufhues, T., Theesfeld, I., & Nuchanata, M. (2017). Participatory local governance and cultural practices in Thailand. *Cogent social sciences*, 3(1), 1338331.
- Chaichakan, C. (2017). Collaborative governance: Concepts, selected literature and key definitions. *Veridian E-Jornal*, 10(3), 286-298.
- Denfanapapol, S., Setthasuravich, P., Rattanakul, S., Pukdeewut, A., & Kato, H. (2024). The digital divide, wealth, and inequality: An examination of socio-economic determinants of collaborative environmental governance in Thailand through provincial-level panel data analysis. *Sustainability*, 16(11), 4658.
- Digital Government Development Agency. (2023). Thailand Digital Government Development Plan (2023–2027). Retrieved from <https://www.nimt.or.th/main/wp-content/plugins/download-attachments/includes/download.php?id=56015>.
- Jarernpanit, T. (2022). The rural constitution for sustainable Thai rural community development. *Kasetsart Journal of Social Sciences*, 43(3), 669-676.
- Just Governance Group. (2019). Digital citizen participation for good governance. Retrieved from https://justgovernancegroup.org/wp-content/uploads/2019/10/Co-Praxis_10-1.pdf.
- Le Blanc, D. (2020). E-participation: A quick overview of recent qualitative trends (United Nations DESA Working Paper No. 163). Retrieved from <https://www.un.org/development/desa/dpad/publication/wp-163/>.
- Lowatcharin, G., & Crumpton, C. D. (2019). Local government and intergovernmental relations in Thailand. In Chachavalpongpan, P. (Ed.), *Routledge Handbook of Contemporary Thailand*. (pp. 177-188). Routledge.
- OECD. (2021). Digital Government Review of Thailand: Towards Better Digital Governance. Retrieved from <https://doi.org/10.1787/9789264364604-en>.
- _____. (2022). Open and Connected Government Review of Thailand. Retrieved from https://www.oecd.org/en/publications/open-and-connected-government-review-of-thailand_e1593a0c-en.html.
- OpenGov Asia. (2025). Thailand: Boosting digital governance and literacy. Retrieved from <https://opengovasia.com/thailand-boosting-digital-governance-and-literacy/>.

- Prachumrasee, K., Kamnuansilpa, P., & Setthasuravich, P. (2025). Digital Public Service Ecosystems in Local Governance: Insights from Northeastern Thailand's Local Administrative Organizations. *FWU Journal of Social Sciences*, 19(2), 111-135.
- Rutstein, B. (2024). Boosting rural Thailand: Digital literacy initiatives unveiled. *Sukhumvit Today*. Retrieved from <https://sukhumvit.today/initiatives-for-digital-literacy-in-rural-thai-communities/>.
- Technology Innovators. (2023). Citizen engagement and participatory governance through digital platforms. Retrieved from <https://www.technology-innovators.com/citizen-engagement-and-participatory-governance-through-digital-platforms/>
- Thananon, P. (2024). The Collaborative Governance for Digital Transformation in Thailand's Healthcare System. *King Prajadhipok's Institute Journal*, 22(1), 31–63.
- UN DESA. (2023). Fostering collaborative public administration for local governments: The case of the Republic of Korea. Retrieved from https://publicadministration.desa.un.org/sites/default/files/publications/2023/Handbook%20on%20Fostering%20Collaborative%20Public%20Administrationfor%20Local%20Governments_Final.pdf.
- Yavuz, N. (2023). Digital divide and citizen participation in public policy making. In *Citizen-centered public policy making in Turkey* (pp. 115-130). Cham: Springer International Publishing.